

Revista Revistelor

Luceafărul (No. 13—16), consacrat jubileului M. S. Regelui, conține o materie variată — istoria neamului, bucați literare de scriitorii dintre cei

mai distinși, etc. — și ilustrații minunate. Reproducem admirabila poezie a lui Octavian Goga :

IN MUNȚI

Voi munților, mindri moșnegi cununăți
Cu stelele bolții albastre,
In leagănul vostru de codri și stânci
Dorm toate poveștile noastre.
Alături de șoimii cu ochii aprinși,
Din tainica voastră dumbravă,
Se 'naltă 'ndrăsnete 'n lumina din cer
Și visele noastre de slavă.

Din culmea pleșuvă ru creștetul alb
Privirea mea zhoară departe
Și 'n mintea supusă tresare aprins
Florul măricilor moarte,
Un vaer amarnic se sbate 'n amurg
Și moare în zvonuri de ape,
Al munților vaer mă zbuciumă'n piept
Și-mi tremură plinsu'n pleoape.

In voi își deșteaptă plinsorile ei
Frumoasa mea țară saracă
Cu brațe lipsite de-al luptei flor
Și buze ursite să tacă.
La voi viue jalea-i, când vifor păgin
Purcede strigarea să-i fringă.
In cîntec o schimbă pădurea de brazi
Si 'n lume-o trimite să plîngă.

O vitregă soarte cu palma ei
Pe 'nlînele culmi și poiene,
In vremuri pitice, iubirii de frați
Ziditu-i-a graniți viclene...
A pus miezuine și stavil'a pus
Rupindu-vă creștetu'n două,
Cînd Domnul stăpin pe pămînt și pe cer
Pe voi v'a dat, munților, nouă!

La voi mă îndrumă 'n cărările ei
Si biata mea soartă pribeagă,
Pădurea cea vecinic lipsită de somu
Mi-e sfîntă și-alta de dragă.
Cîntarea măiastră din codrii cărunți
Da strunelor mele povață,
Și-o mindră poveste strivită de vremi
Truditul meu suflet învață.

Va arde rușinea din creștet,—ades'
Voi aspră porniți vijelie—
Din sufletu-mi lacom vă soarbe atunci
Napraznica voastră minie!
Din urletul vostru sub ceriul aprins,
Din ploaia de trăznete grele
S'a naște odată, plutind peste vremi,
Cîntarea cîntărilor mele!

Junimea Literară (N-rele 8 și 9, August și Septembrie), cu un sumar bogat, studii și beletristică.—D. George Tofan („Cursuri universitare Feriabile”) propune minunata idee de a se ținea, de către profesori universitari, cursuri—in cursul verii, în vre-un loc de munte, la vre-o mănăstire de pildă, spre a uni plăcutul cu folositorul,—la care să asiste și intelectuali din afară de Regat. E o idee nimerită care va trebui pusă în practică, căci nu se poate un mijloc mai potrivit de a face să se stringă legăturile culturale și sufletești între frați. Și nu putem concepe o vacanță de vară mai plăcută și mai plină în același timp.—Un interesant articol despre „Românii din Serbia” de d. Isidor Ieșan, un articol despre „Infășutul la Români din Bucovina” de D. Dan (această revistă e foarte importantă pentru articolele dese ce le dă relativ la obiceiurile româno-șli), începutul unei conferințe a d-ei Aspasia Luția despre Coșbuc și Goga, schițe și versuri îscălite de d-nii V. Huțon, Liviu Marian, N. Dracinschi, G. Rotică, Leandru, Petru Petrescu, Loichița, Dragoslav, Lucifer, Nalbă, Lili, folklore de d. S. Fl. Marian. Cronică de d. Gh. Crășneanu, Dări de Samă de d. G. Codreanu.—Cum vedeți, e o adevărată mișcare, finară încă, o „junime literară”, care deci făgăduiește mult.

Revista Politică și Literară (Blaj, No. 1, Septembrie.) E o revistă, cum spune și titlul, politică și literară. Programul revistei, exprimat în două articole, „Programul nostru” de d. A. Ciuto și „Idea Românișmului și Politica națională” de d. Dr. I. Maniu deputat, este naționalist activist.—D. Nerva Hodoș („Ortografia română”) își exprimă dorința ca ortografia academiei, care e o concesie, să fie adoptată de toți, chiar făcând concesii de principii, spre a se unifica odată scrierea cărturarilor români.—D. I. Scurtu

(„Foi răzlete diu istoria noastră ardeleană, neștiută încă”) aduce mari elogi d-lui Iorga, arătând că d-sa a descoperit, pe niște cărți vechi, câteva însemnări relative la trecutul Ardealului.—Versuri de d. Ciuto, două frumoase schițe datorite d-lor Sadoveanu și Ciura.—Cronică literară. Bibliografie, etc.—Abonamentului 12 fr. pe an, 6 fr. pe 1/2 an. Revista apare lunar.

Revista Idealistă (August).—Tranziem dintr'o bucată a d-lui Artur Gorovei („Prin Țara”) următoarele rânduri care ne desvăluie încă o durere. E vorba de grânicerii de prin părțile Dornei:

„Ce a motivat pe cei mai mari, nu se știe, sau vor fi știind numai ei, de au trimis tocmai aici la marginea țării, grâniceri recrutați de prin mahalalele sau împrejurimile Bucureștiului, oameni cari, în afară de chipul omeneș, nu au nimic comun cu acei pe cari au menirea—așa se zice—să-i moralizeze. Acești papugii, precum îi numese ai noștri își închipuie că ei sînt niște ființe superioare, condamnați de soartă a-și ispăși păcatele strămoșilor între barbarii din nordul Moldovei, pe care-i tratează ca pe niște barbari, sau cel mult, ca pe niște ființe inferioare create pentru distracția lor.

„Una din distracțiile cele mai obișnuite ale grânicerilor de pe aci, este aceasta: dacă vre-un țaran are o femea frumoasă, este pînă cînd vine de la lucru și oprit pentru a li cercetat dacă nu are ceva de contrabandă. Pe cînd i se răscolește în traistă, unul din grâniceri îi găsește o cutie de chibrituri, ori un pachet de tutun austriac, pe care tot grânicerul are mîiestria să i-l furișeze în traistă. Aves-tul, conform cu legea, țăranelu i-o dus la vamă, unde i se încheie curențul proces-verbal, și apoi e trimis, sub escortă, tocmai la Folliceni, departare de 145 kilometri, unde e aruncat în pușcărie. În acest timp, însă, pazi-

lorii hotarelor cercetează și pe la casa creștinului, pentru a mai găsi ceva contrabandă. Se duc, adică, să facă percheziție. Uneori percheziția e anunțată prin impușcături în ușile caselor, pentru a îngrozi pe cei din lăuntru. Apoi ferestrele sînt sparte, ușile doborîte, vandalii pătrund în casă, și primul lucru găsit de contrabandă este nevasta gospodarului, care cade victimă distracției grănicerilor.

„Și încă ie bine dacă se împlință numai atita. Mulți au fost impușcați și au murit de gloanțele grănicerilor, cari au ajuns o ndevărată spaimă a populațiunei. Cred că nici apropierea tureilor nu inspira atita groază”.

Arhiva (No. 7 și 8. Iulie, August), D. A. D. Xenopol și-a ales, ca program al revistei, curățirea limbii de străinisme. Lucrul e laudabil, dar cum înțelege d-sa acest lucru, vezi *Miscelanea* din N-rul trecut al „V. R.” D. Xenopol vrea să reinvie pumnizmul. De ce nu? D. Macedonski nu a reinviat „neo-latinismul”, cum ne asigură d. Montandon în „*Mercure de France*”? D. R. Manoliu susține că Eminescu nu s'a născut la Dumbrăveni și făgăduiește că se va ocupa să slăbilească: Ipotești sau Botoșani?—D. Gr. Trancu („gura ma'alalei”) scrie un articol... cel mai spiritual articol pe care l-am celit vre-odată: judecați după început: „Pentru ca să nu se streceare vre-un „maala-entendu”, de aceea trebuie să vă atrag atenția că de și sintem pe „maala-urile” Dunărei, nu am întameia'ul (?), d-le Xenopol) gînd de a mă îndoletnici cu „maala-ria”, nici să vă propun constituirea vre-unei societăți pe acțiuni pentru fabricarea sirmei necesare la „maala-cufurile” eucoanelor...” etc. Prea mult... „maala...” d-le Trancu!—În acest număr scrie și d. Caion. De ce lipsește d. Barbulescu?

Statisticu (No. 1. Septembrie). O revistă importantă, mai cu seamă dacă

va da toată importanța cuvenită „mişcării sociale, economice, politice, etc.” dela noi mai mult decît celei „din lumea întreagă”, pe care, la nevoie, o putem cunoaște și de aiurea.

La Nouvelle Revue (Iulie. August, 1906).

Moartea ilustrului dramaturg al nordului a dat naștere unei literaturi foarte bogate asupra vieții și activității sale. Aice (No. pe Iulie) găsim un articol al lui Jean Bayet asupra lui *Henric Ibsen*, în care autorul susține că „Teatrul lui Ibsen” nu-i de cit un teatru de idei, une ori chier de cuvinte. Aceste idei, aceste cuvinte noi le cunoaștem de mult și nu credeam că ne vor fi o dată importate ca produse nouă. Autorul articolului ajunge la această încheiere după ce arată că teatrul lui Ibsen—o dublă luptă a eroului mai întâi contra societății și apoi contra naturii sale fizice—e asemănător cu literatura D-nei Sand și că eroul ibsenian e capătul unei lungi serii de spirite legate unele de altele: de la Reformatorii la Filosofi, de la Rousseau și B. de St-Pierre la M-me Sand, Barbès, P. Leroux, J. Reynaud. Și dacă azi romanele D-nei Sand—cele sociale, idealiste—ne fac să zîmbim, pe cînd Ibsen are alt de mare influență asupra spiritelor, asta se datorește în mare parte progresului pe care știința l'a făcut din timpul D-nei Sand până azi. Eroul lui Ibsen știe că el e victimă, nu numai a societății, ci și a eredității—și acest determinism fiziologic, contra căruia voința sa e neputincioasă, e de un mare dramatism. Apoi succesul lui Ibsen se mai datorește și „deghizării” teoriilor în haină „norvegiană”—un fel de misticism care le-a dat aerul de noutate. Și autorul, care nu e un admirator al lui Ibsen, declară că nu înțelege—adică nu gustă—teatrul lui „confuz și nereal” și sfîrșește articolul închizînd porțile teatrelor franceze acestui scriitor, care—

poate să fie bine acolo în cadrul lui „în țara minunată a fiordurilor, a celtelor și aurorelor boreale”...

Ocupându-se cu progresele mari, pe care le-a făcut, în secolul nostru, reclama comercială, Paul-Louis Hervier dă, în articolul său asupra evoluției publicității, (No. pe August) numeroase probe de reclame, lipărite prin ziare încă din veacurile trecute, dintre care unele sînt foarte interesante nu numai prin modul cum sînt concepute, dar chiar prin lămuririle, pe care ni le dau asupra vieții acelor timpuri. Cel dintâi anunț-reclamă lipărit în ziar a fost, în Franța, acel al unui medic publicat în „Gazette” a lui Renaudot la 1631 și deji de prin 1798 se găsește în „Chronique de Paris” anunțuri de căsătorie, — de care azi gem gazetele. Numai seriosul „Journal des Débats” a refuzat multă vreme de a lipări anunțuri comerciale; abia pe la 1799 a început a primi pe acele ale librarilor, iar mai apoi a fost nevoit să deschidă largi coloanele sale acestui izvor nesecat de bogăția pentru ziare. Așa pe la 1801 se găsește în acest ziar un anunț, care arată că taximetrele de la trăsuri nu s'avea tocmai nou: e vorba, anume de „o trăsură care calculează”, printr'un mecanism, numărul chilometrilor parcursi. — Toate anunțurile dinaintea de mijlocul secolului al 19-a sînt în genere dilirambice, declamatoare și foarte lungi. De-abia pe la 1815 Emil de Girardin, fondatorul ziarului „Presse”, încearcă, cu cel mai deplin succes, de a da anunțurilor o formă concisă, simplă, rezervată. Dar și acest fel de anunț se modifică în curînd: cînd apar, prin 1890, reclamele-placarde cu desemnuri, care au altă de mare succes, atunci și în ziare textul tînde tot mai mult să dispară pentru a da loc desenului. Astăzi se știe cit de variate mijloace se uzitează pentru reclamă—mai ales în America. Autorul da uște cifre, din care se vede că, în vremea noastră,

se cheltuiesc zeci de milioane de lei cu reclamele. Și totuși, după spusele mai multor negustori mari, pe care autorul articolului i-a consultat, nici o dată nu cheltuiește bani în zadar negustorul care cheltuiește pe reclamă, dacă știe cum s'o facă. ...

Mercure de France, August 1906.

Moartea lui Luther, intimplată în condițiuni puțin cunoscute, a dat în todeauna loc la discuțiuni foarte aprinse între partizanii doctrinelor lui religioase și între dușmanii lui. Pe cînd cei dintâi au căutat să prezinte sfîrșitul marelui reformator ca normal, ceilalți s'au silit să-l arate ca neprevăzut și cumplit. O nouă contribuție la această chestiune aduce Charlotte Chabrier-Rieder într'un articol intitulat: „O enigmă istorică, moartea lui Luther”. Cu toate silințele, pe care și le-au dat discipolii lui, Coelius, Ionas și Aurifaber de a face publicul să creadă că moartea lui Luther a fost liniștita și senină, alcătuită chiar o dare sană în acest sens despre dureroasa înlîmplare, totuși oarecare indicii—învinelirea cadavrului, strîmbarea gurii etc.—cum și mărturisirile fostului său servitor credincios, Ambrosie Kützel, au făcut să se înțeleagă că moartea lui a fost violentă și abnormală. Dacă s'a sinucis strangulîndu-se, după cum spune fostul lui servitor, dacă a merit de apoplexie, în urma unei mese prea imbelșugate în mîncare și băutura, după cum îi era obiceiul, dacă a murit de angină pectorală ori de vre-un accident cardiac,—nu se poate ști sigur, e o „enigmă istorică”; dar că a murit de moarte violentă și că în ultimul timp a fost chinuit de vedenii cumplite, despre asta nu e nici o îndoială.

Le Revue, August 1906.

Un autor, care nu-și semnează articolul, dar care e un bun cunoscător al situației din Rusia, dă interesante lă-

muriri asupra *regimului Trepoff* și asupra mijloacelor prin care un personaj așa de neînsemnat intelectualicește a putut să ajungă la o situație atât de înaltă. Acum, fiind „omul tare”—sincis, bolnav ori asasinat prin otrăvă— a părăsit pentru toldeana lumea în care a sămănat atita durere, socotim nimerit să împărtășim cititorilor noștri câteva din lămuririle anonimului autor al articolului. În ultimul timp majordomul Trepoff devenise un fel de dictator în Rusia: el guvernă mai pre sus de miniștri, de țar, de burocrație, de toate. Cum s'a putut face asta? În chip foarte firesc. Trepoff, coleg de petreceri cu marele duce Sergiu, a fost impus țarului, prin amenințări, de cătră acesta, ca guvernator al Petersburgului, după masacrele din 22 Ianuar 1905. Când Sergiu a fost numit guvernator general al Moscovei, din care el voia să facă o citadelă a regimului, a fost nevoit, din cauza incapacității sale administrative și de frica responsabilității, să facă apel la amicului său Trepoff. Atunci a început în guvernământul Moscovei o guvernare prin teroare, în contra căreia nimeni nu îndrăznește să deschidă gura și, pe cînd din celelalte provincii veneau mereu știri rele de revoluție, Țarul vedea în Sergiu și Trepoff pe funcționarii modeli, singurii care sînt în stare să salveze autocratismul. De aceea cînd în Ianuar 1905 a izbucnit în Petersburg mișcarea revoluționară, Sergiu amenințînd pe țar cu o revoltă de palat—în interesul dinastiei—dacă nu introduce și la Petersburg felul de guvernare de la Moscova, face ca Trepoff să devie guvernator al capitalei. În curînd Sergiu, e ucis de-o bombă și atunci Trepoff ia pe lingă Țar rolul lui Sergiu de sfătuitor. Mai mult încă, Trepoff ia asupra sa responsabilitatea tuturor eventualităților, ceea ce Țarului îi convine perfect. Astfel

se crează pentru galerie acea legendă care e o scuză pentru toți: Țarul ar vrea să deie libertăți, dar e prizonierul inconștient și neputincios al lui Trepoff și al bandei lui;—Trepoff n'ar fi așa de rău, dar e supusul orb al voinții țarului terorizat de progresele revoluției etc... În realitate Țarul știe foarte bine ce se petrece în Rusia și se lasă a fi „prizonierul lui Trepoff” pentru că așa-i convine. Numai cînd Țarul va înțelege că în respectul voinții poporului va putea găsi mîntuirea pentru țară și dinastie, numai atunci liniștea se va restabili în marele imperiu, închee autorul. Iar noi cu durere ne gîndim că în locul unui Trepoff, răsar alți zece pe dată și că cine știe cîtă vreme încă, milioane de oameni vor viețui în groznicile frămîntări, în care se sbuciumă nefericita țară.

Cunoscutul Léo Claretie, care acum e oaspelele nostru cu ocazia deschiderii pavilionului francez la Expoziție, publică un frumos articol despre *calambururile oamenilor serioși*, în care citează numeroase jocuri de cuvinte din Homer, Cicero, Clément, Marot, Emil Augier, Ravine, Boileau, Victor Hugo, etc., cum și unele calambururi celebre de ale unor barbați iusemnați ca abatele Mauray, Lamartine, Clovis Hugues, Richelieu și alții. Autorul caută să explice pentruce chiar spirite alese s'au dedat une ori la acest soi de glumă grosolană și găsește că jocurile de cuvinte sînt un fel de gimnastică a minții.

Revue de Métaphysique et de Morale. (No. 4 Iulie 1906). *Alfred Fouillée*. „*La doctrine de la vie chez Guyau, son unité et sa portée*”. Combătînd câteva critici recente, autorul arată unitatea și importanța filozofiei lui Guyau în cugetarea contemporană. Se unește cu părerea lui Höfding care distingînd în filozofia din ultimul timp trei direcții: una obiectivă și

sistematică, alta bazată pe teoria cunoștinței și alta pe valori sau evaluare (subordonând teoria cunoștinții trebuințelor vieții și ale acțiunii) pune pe Guyau în fruntea ultimei direcții alături cu Nietzsche și William James. Ca și aceștia, Guyau s-a ridicat contra intelectualismului unilateral pornind de la ideea de viață, al cărui sentiment spontan îl pune la rădăcina ori-cărei experienți. Viața era pentru el un principiu mai mult decît psihologic și mai mult de cît fiziologic, ceva original și specific, o spontaneitate internă care nu se confundă cu reflexiunea, ceva care e în acelaș timp principiul realității și scopul ideal al acțiunii. Filozofia lui e unilără, ideea de viață e pentru el primitivă și fundamentală și față de ea ideile de ființă, forță, mișcare, cugtare nu sînt decît noțiuni abstracte. Filozofia lui e un monism bazat pe unitatea vieții, imanent și naturalist. El n-a redus viața la cauzalitatea mecanică cum cred unii, forțele fizice erau pentru el forțe vitale. Viața n-a fost la Guyau o entitate metafizică nici o intuiție poetică și romantică ca la Nietzsche. Doctrina sa a fost un pananimism. El a luat viața în sensul ei psihologic, ca obiect și subiect de experiență imediată, la origina ori-cărui fenomen intern sau extern. Guyau a fost înainte de toate un psiholog și un meditatîv, nu un simplu artist diletant, nici un filozof scolastic. Punctul de vedere sociologic deriva pentru dînsul din cel vital și psibic, societatea era pentru el o expansiune a vieții individuale. Teoria cunoștinții a subordonat-o vieții și valorilor ei. Criteriul valorilor era pentru el intensitatea și expansiunea vieții. Viața extrage din ea însăși puterea și extrage din puterea superioară, datorită, întăi individuală, apoi socială, făcîndu-și însuși propria ei sancțiune prin conștiința pe care o ia de sine și prin

valoarea pe care și-o dă. Această doctrină adevărată și înaltă nu e, după Fouillée, ceva provizor, ea conține o parte însemnată de adevăr și dacă va fi cîndva depășită ca toate doctrinele, în ea nu-i nimic de distrus, viitorul o va desăvirși și o va completa numai.

Revue des Idées 15 Aug. 1906
Léon de Montesquieu *La hiérarchie des sciences d'après Auguste Comte.*

Se știe că Comte clasifică științele în ordinea generalității lor descrescînde și a complexității lor crescînde, astfel: matematica, astronomia, fizica, chimia, biologia, sociologia. Fiecare știință e pentru el sub dependența tuturor științelor care o precedează în ordinea de clasare, dependență directă față de știința ce o precedează imediat și indirectă față de celelalte. Cu descrescerea generalității coincide creșterea în demnitate a unei științi. Combinînd această creștere de demnitate cu creșterea de dependență, Comte a stabilit o lege importantă pe care o rezumă astfel: Cele mai nobile fenomene sînt pretutindeni subordonate celor mai grosiere. Ultima proprietate a ierarhiei pozitivistice e gradul de modificabilitate a fenomenelor care devine cu atît mai mare cu cît fenomenele sînt mai puțin generale și deci mai complicate. În ordinea fenomenelor astronomice eficacitatea intervenției noastre e nulă, ea devine reală în ordinea fenomenelor fizice, crește față de activitatea chimică, apoi față de fenomenele vitale și mai ales față de cele sociale. În „Filozofia pozitivă” Comte considera sociologia ca al șaselea și ultim termen, al ierarhiei pozitive. În „Politica pozitivă” a adăugat al șaptelea termen, morala avînd ca studiu sentimentul ca motor suprem al existenței individuale. Această clasare enciclopedică cuprinzînd șapte termeni e în filozofia lui strîns legată cu legea celor 3 stări prin care trebuie să treacă succesiv fiecare ramură din

cunoștințele noastre. Cu cât ne urcăm pe scara științelor, trecerea se face mai înec. În sociologie explicațiile metafizice domină, de aci vechea diviziune a concepțiilor noastre fundamentale, în filozofie naturală și filozofie morală, una relativă la lumea inorganică, alta la omul moral și social. diviziune pe care Comte a făcut-o să dispară, recostruind unitatea noastră mentală pe baze exclusiv pozitive. *Positivismul* ocupă un loc între materialism și spiritualism, recunoscând că studiile superioare trebuie să fie din cauza subordonării lor preparate de cele inferioare, dar dezaprobind tendința după care acestea sunt dominate de cele inferioare. Concilierea pe care o face pozitivismul între aceste două sisteme e datorită mai ales preponderenței punctului de vedere social. Diversele noastre cunoștințe compun în fond o știință unică, cea a umanității și numai preponderența punctului de vedere social le poate lega între ele, realizând o unitate subiectivă și relativă, dar singura posibilă, căci la unitatea absolută și obiectivă trebuie să renunțăm. Într-o filozofie și religia lui Comte nu-i contradicție cum a crezut Littré și alții, ci o simplă și logică dezvoltare a gândirii. În Filozofia Pozitivă elaborând materialele imensului edificiu pe care vroia să-l construiască, Comte ocupându-se numai de detalii a întrebuintat metoda obiectivă. Dar odată elaborarea terminată, a vrut să puie o legătură între diferitele ramuri, să construiască o sinteză. Pentru aceasta a întrebuintat metoda subiectivă și părăsind observația, a căutat să scoată din spiritul nostru, prin reflecțiune, legătura zadarnic căutată înafară, legătură nu absolută ci relativă, avind valoare numai pentru noi. Prin aceasta Comte n-a renunțat la metoda obiectivă legitimă, cînd e vorba de realitatea cunoștințelor, cea subiectivă avînd în

vedere numai considerația utilității lor. Căci pentru ei lucrările de detalii trebuie subordonate vederilor generale după cerințele bunului simț și a moralei.

La Revue Latine (No. 7, Iulie și 8. August).

Cu prilejul apariției cărții lui Ed. Rod „L'affaire Jean Jacques Rousseau” despre care s'a vorbit în numărul trecut al acestei reviste, Fagnol studiază și el această chestie (No. 7), descriind starea socială a Genevei pe atunci și insistînd asupra rolului meschin pe care l'a jucat Voltaire în această afacere, înțelînd poporul contra lui Rousseau, prin publicații anonime pline de venin și negînd mereu prietenilor săi din Paris amestecul său. Cu prilejul afacerii Rousseau, guvernul aristocrat al Genevei și-a pierdut autoritatea morală și cea materială. Marele democrat Rousseau, care trebuia să contribuie atât de mult la răsturnarea aristocrației de pretutindeni, a contribuit întâi la ruina ei în propria lui patrie.—În No. 8, Fagnol publică notele lui Sainte-Beuve scrise pe marginile unui exemplar din Montaigne, care a servit marelui critic, în 1851, la lecțiile sale dela Școala Normală din Paris.—În numerele acestea celîm o polemică foarte... aprinsă între René Doumic și Léon Séché asupra faptului dacă amorul între Lamartine și „Elvira” a fost platonice ori... nu!

La Revue Socialiste (August), publică o anchetă interesantă—răspunsurile multor personalități marcante socialiste din Franța, Anglia, Germania, Italia, Rusia, etc.—asupra „Dreptului de vot pentru femei”.—Fiind că în cel mai recent număr al acestei reviste, pe care l'am primit chiar acum, se publică o altă anchetă—răspunsuri ale unor femei feministe și anti-feministe—asupra „Casătoriei”, vom da, în numărul viitor, alături cu darea de samă despre „Casătorie” și acca des-

pre „Dreptul de vot“, ambele chestiuni făcînd pînă la un punct, din aceeași ordine de idei.

Revue internationale de sociologie, No. 6, Iunie 1906.

Gabriel Prévost publică prima parte a studiului său „La famille et la patrie devant la philosophie“— asupra familiei (rămînînd ca despre patrie să urmeze în N-rul viitor).

Autorul susține, că familia nu s'a născut odată cu omenirea, care la început a trăit în promiscuitate. Rezultînd din raporturile primitive dintre „procreatori și procreați“, familia numai cu încetul s'a constituit ca o grupare socială deosebită, și înăa bazele ei au variat și variază adînc dela popor la popor, sub înfrîncarea climii, moravurilor, temperamentului, stării sociale, religiunii și a legislației; și desigur această instituție va fi supusă și pe viitor multor schimbări.

Autorul prevede, de pildă, că suprimarea principiului de moștenire a averilor va aduce o schimbare radicală,—și ca dovadă arată cit de mult se deosebește familia franceză de cea engleză sau americană, mulțumită libertății testamentare;—„o simplă deosebire, spune G. Prévost, în concepția proprietății a creat astfel o prăpastie între familia saxonă și familia latină“.

În trecut, Codul Civil a revoluționat familia, admițînd intervenția justiției—ca organ al societății,—în raporturile între soț și între părinți și copii,—ceea ce înainte ar fi revollat pe „autoerații familiali“. Putem prevedea evoluția și mai departe în această direcție,—spre o tot mai mare egalitate și libertate a femeii, și spre o ocrotire tot mai energică din partea societății a drepturilor ei și ale copiilor.

Revue scientifique (No. 9) 1 Septembrie 1906). Dr. A. Calmette, Director al Institutului Pasteur din Lille, scrie un articol interesant, intitulat:

„Căile de pătrundere ale infecțiunii tuberculoase și apărarea organismului“.

Chestia tuberculozei, zice autorul, trebuie să intereseze pe tot omul. Tuberculoza fiind una din boalele cele mai răspîndite și mai periculoase. Dacă cercetările făcute pînă în prezent asupra tuberculozei n'au reușit se ne dee mijlocul sigur de a învinge complet, cel puțin ele au precizat, după cum s'a exprimat și D-rul Rome¹⁾, punctele importante care așteaptă dezlegarea definitivă și asupra cărora trebuie să se îndrepte aceste cercetări. Și unul din acele puncte importante e și acesta studiat de D-rul Calmette în articolul de față. În adevăr, după cum se exprima D-rul Calmette, „Cunoașterea exactă a căilor de pătrundere a bacilului tuberculozei în organism e de o importanță capitală, căci ea trebuie să servească de bază la determinarea măsurilor de combatere pe care trebuie să le adoptăm cu folos în contra răspîndirii tuberculozei. Așa, pînă în ultimele timpuri Clinicienii și bacterologii erau de acord pentru a admite că *molipsirea tuberculoasă se efectuează mai cu seamă prin praful încercat de bacili care pătrund în plămîni cu aerul inspirat*“.

Von Behring însă, a emis la, 26 Septembrie 1903, idea că tuberculoza pulmonară a adultului n'ar fi de cit o manifestare tardivă a unei infecțiuni intestinale căpătută la etatea tinăra.

Doctorul Calmette, bazat pe experiențele diferiților savanți și pe ale sale proprii, făcute în colaborație cu C. Guérin, stabilește următoarele concluzii teoretice și practice asupra căilor de pătrundere a infecției tuberculoase:

1. „Că virusul tuberculos pătrunde de cele mai multe ori în organismul omului și al animalelor prlu *căile di-*

1) Viața Rominească No. 6. August 1906 pag. 518.

gestive și mai cu seamă prin intestin.

2. Ca bacilii tuberculoși, introduși în tubul digestiv, pot fi absorbiți și pătrunde mucoasa intestinală fără a lăsa acolo vr'o urmă; că, imediat ajunși în vasele chilifere ei, sint învăluiți, prinși de unele globule albe de singe numite leucociți polinucleari, însoțind astfel acești leucociți în toate voi-jurile lor prin organele limfatice și prin vasele de singe.

3. Că localizațiile pulmonare, ganglionare, seroase, viscerele, articulare sau osoase ale tuberculozei, rezultă din oprirea, în vasele capilare ale acestor diferite organe, a leucociților cari, învăluind bacilii tuberculoși virulenți, sint distruși de celulele care căptușesc pe dinăuntru vasele (macrofage) producindu-se astfel leziuni tuberculoase incopătoare (celula gigantică și granulația cenușie).

4. *Toate localizațiile interne de infecțiune tuberculoasă sint de origină intestinală*, afară de unele întâmplări rari cînd virusul tuberculos e inoculat sau introdus întâmplător în piele sau în unele peliți (mucoase) atinse mai dinainte și unde el se instalează, diad naștere la forme de tuberculoze locale cum sint d. ex lupusul, tuberculozele naso-faringiene, oțitele tuberculoase etc., mai mult sau mai puțin susceptibile de a se propaga prin vasele limfatice.

5. Că prafurile uscate sau umede murdărite de bacilii tuberculoși sint, în general, incapabili de a produce infecțiune directă a plămînilui.

6. Că, în imensa majoritate a cazurilor, molipsirea omului rezultă din pătrunderea, în căile digestive, a bacililor proaspeți și virulenți de proveniență umană (scuipat); că astfel se explică înlînderea și gravitatea molipsirii în familie și în locurile unde oamenii trăesc în colectivitate ca în ateliere, biurouri etc.

7. În fine că bacilii tuberculoși de

origină bovină sint capabili de a infecta pe om mai cu seamă la etatea tinăra, însă această infecțiune nu e așa de deasă și de gravă ca aceea produsă prin bacilii tuberculoși de origină umană.

Ca concluzii de ordin practic, D-rul Calmette mai stabilește:

1. Bazele de căpitenie în combaterea tuberculozei sint pedecoparte lupta în contra scuipatului, iar pe de altă parte educația igienică atit a persoanelor atinse de tuberculoză cît și a persoanelor care sint obligate să trăescă în contact cu cei atinși. Afară de aceasta, să nu se scape din vedere că și *surmenajul, locuințele nesănătoase, alcoolismul și mizeria* sint cauze principale care contribuiesc la slăbirea rezistenței organismului, cînd e vorba de infecțiune tuberculoasă.

2. Că lupta contra tărului favorabil tuberculozei e desigur mai eficace de cît lupta în contra bacilului. Acei cari se încopăținează de a răspîndi greșala că unii oameni sint tuberculizabili și alții nu, trebuiesc condamnați în public. Adevărul e că toți oamenii sint expuși de a fi tuberculizați ca și maimuțele, ca și boii și ca și toate celelalte mamifere. În adevăr, și oamenii și animalele cele mai rezistente, adică mai viguroase, contractează cu siguranță tuberculoza, dacă sint expuși într'un timp suficient la o serie de reinfecții succesive, și nu pot fi definitiv *cruțați* de cît acei care au avut norocul de a fi vaccinali prin o atingere vindecală.

În fine pentru a suprima orice ocazie de molipsire prin lapte și prin derivatele sale ca smîntina, untul brînză etc., D-rul Calmette expue dorințele congresului din Nancy formulate în urma propunerii sale și anume: Că nimeni să nu aibă dreptul de a vinde laptele destinat pentru consumația publică dacă n'a făcut mai întîi o declarație prin care să se angujeze:

1) De a nu ține în grajdurile sale de cîl vaci care au fost supuse de mai puțin de două săptămîni la proba tuberculei și care n'au reacționat.

2. A supune de două ori pe an toate aceste vaci de lapte la proba tuberculei sub controlul unui veterinar sanitar anume însărcinat pentru aceasta.

Ar fi de dorit ca aceste măsuri, propuse de Congresul din Nancy, să fie serios aplicate și la noi unde această boală face atîtea victime.

Nuova Antologia. (1 August, Roma). *Emilio Salari.* „Spiritul instituțiilor elvețiene“. Autorul, locotenent în oștirea italiană, după ce declară că articolul său este rezultatul unei observări mai îndelungate făcute la fața locului și după ce relevă că obiceiul de intensă iubire de patrie a Elvețienilor, iubire de patrie care e strîns legată de cultul pentru instituțiile democratice ale țării, ne dă următoarele amănunte asupra organizației militare șvițerene. Serviciul militar este obligator pentru orice elvețian de la vîrsta de 17 ani pînă la 50; recrutarea însă are loc după împlinirea a 20 de ani. Armata se împarte în: *activă* (timpul serviciului 12 ani), *landwehr* (timpul serviciului 13 ani) și *landsturm* (în care se pot înrola toți liniarii dela 17 pînă la 20 de ani și toți oamenii dela 45 la 50 de ani, care au servit deja în armata activă și în *landwehr*). Este izbitor numărul cel mare al scutiților de armată ca neapți: în 1901, 49% au fost scutiți, în 1902, cifra a crescut. Aceasta se explică și din rațiuni bugetare: fiecare canton poate înrola un număr anumit de liniari, iar restul este găsit ca neapți pentru serviciu; astfel Statul obține două folosuri: menține un număr limitat în școlile de instrucție și în același timp își mărește venitul prin taxa pe care o plătesc cei scutiți. Corpul

ofițeresc se recrutează din soldați și subofițerii mai culți; gradul se acordă după urmarea timp de 40 ori 60 de zile a unei anumite școli preparatoare. O singură excepție se face cu absolenții secției militare a politecnicii din Zürich, care sînt înscrși dreptul ca *premiers lieutenants* în artilerie și geniu. Ofițerii de stat major se recrutează din ofițerii care au urmat timp de 10 săptămîni școala specială de stat major din Thîn. Forța oștirii șvițerene atinge următoarele cifre: armata activă 153,000, *landwehr* 88,000, *landsturm* înarmat 46,000, *landsturm* neînarmat 237,000. În fiecare an se instruesc recuți și se rechemă 70,000 de oameni pentru cursurile de instrucție. Cheltueala anuală pentru armată se ridică la 30 de milioane. În corpul ofițeresc elvețian sînt astăzi două curente: unul personifică școala națională, celălalt școala germană. După unii soldatul trebuie să fie numai un bun mergător și un bun trăgaci, pe cînd alții vor ca să stabilească o disciplină mai riguroasă și să deprindă soldații cu ordinea strînsă, cu mișcările de *massă*.

Rivista d'Italia. A. *Margheri.* „Dreptul de vot femeilor“. Este o conferență pe care autorul, deputat în parlamentul italian, a ținut-o la cercul filologic din Neapole. Fuță cu cererile femeilor de a fi înscrise în listele electorale, în Italia, cereri care, în unele localități au fost admise, autorul declară dela început că legea în vigoare astăzi, se opune și, dară e vorba ca femeile să capete dreptul de vot, atunci trebuie schimbată legea actuală. După o scurtă enumerare a drepturilor pe care femeile le-au căpătat deja în alte țări, autorul mărturiseste că „nici un om cu rațiune n-ar putea să-și asume responsabilitatea de a socoti femeile în general ca neapte de a exercita dreptul de vot politic“

dar adaugă imediat că „nu poate să fie niciun om cu rațiune care să gîndească sau să voiască ca acest drept să-l aibă toate femeile”.—Părerea sa e că „în anumite limite determinate” femeile ar putea să-și exerciteze dreptul de vot, fără ca societatea să aibă a se teme. Ca partizani ai dreptului de vot politic pentru femei citează—în afara de John Stuart Mill—pe Gladstone, Lord Biconseald și Lord Salisbury. Țara în care s-a luptat mai consecvent pentru acest scop a fost Anglia. Cea dintîi propunere în Camera Comunelor a fost făcută în 1867 de către Stuart Mill, apoi la 1870 de către Dilke și apoi consecutiv în 1871, 72, 73, 75, 76, 78, 79, 83, 84 și 1892. Propunerea lui Mill din 1867 a fost respinsă cu 113 voturi contrare, pe cînd ullaia propunere din 1892 a lui Woodal a avut 335 voturi favorabile și niciunul în contra; Camera lordilor însă a fost aceea care a respins propunerea lărgirii dreptului de vot. Celor care se declară în poitriva acordării dreptului de vot politic femeilor pe motivul inferiorității intelectuale, autorul le spune că „oricît de inferioară ar fi capacitatea femeii față cu a bărbatului, va fi totuși suficientă pentru acest scop”. Dar autorul care e în poitriva introducerii votului universal în Italia, pe motiv că numărul de analfabeți e prea mare, se-nțelege că nu admite votul universal nici pentru femei. Ba, cere și mai multa restricții decît pentru bărbați: „Nu e suficient, zice, pentru admiterea femeii la vot, condiția cerută bărbatului: aceea adică de a ști a celi și scrie. Trebuie un oarecare element care să ne dea siguranța că femeia care aspiră la dreptul de vot aparține unor clase sociale care să constituiească cea mai mare garanție posibilă, nu numai de interesul său material și moral de a vota, dar și de cultura și onorabilitatea sa”. Și în consecință cere dreptul de vot pentru:

1. femeile măritate sau nu, care au anumit cens; 2. negustorițele au acele care conduc industrii și fabrici; 3. laureatele; 4. diplomatele, care au 5 ani de slujbă; 5. literatele și femeile de știință; pentru toate să se ceară vrsta de 25 de ani. Cum se vede autorul ține mult la drepturile clasei sociale din care face parte.

Deutsche Rundschau (August, Berlin). *Albert Pfister* „Din America”. Autorul însărcinat ca reprezentant al regelui Württembergului să rostescă discursul festiv la serbările care au avut loc în Chicago în onoarea lui Schiller în Mai 1905, s'a folosit de acest prilej pentru a studia universitățile americane. În Germania, ne spune el, universitățile s'au format prin voința principilor sau a orașelor și numai mai tirziu au ajuns să se unifice cu trebuințele poporului; în America însă ele s-au născut deodată din însuși sinul poporului. Statele-Unite, ca stat unitar nu întretine nici o universitate și chiar nici o școală afară de Academile din Westpoint și Annapolis pentru armată și marină; toate scolile și universitățile sint întretinute de fiecare din cele 33 de state în parte precum și de contribuția oamenilor privați. Universitatea din Chicago (statul Illinois) de pildă se datorește lui Rockefeller care a făcut întăi o donație de 12 milioane de dolari; dar afară de el s-au mai găsit și alți 3000 de donatori. În acelaș stat Illinois se mai află o universitate privată la Evanston precum și o alta întretinută de statul Illinois, care n'are decît 5 milioane locuitori. Numai Universitatea din Chicago, are 4000 de studenți și o avere de 18 milioane dolari. ocupînd deci în ce privește bogăția al treilea loc între universitățile americane: Harvard, Columbia, Chicago. Nu toate universitățile din America însă au aceeași însemnătate chiar din punct de vedere al corpului pro-

fesoral; cele cu o mai mare influență sînt: Harvard (Cambridge), Yale (Connecticut), Columbia (New-York), Cornell în orașelul Ithaca (New-York), Johns Hopkins în orașul Baltimore și Universitatea din Chicago. Ca și în Anglia, în jurul fiecărei universități se află așa numitele *College*, care servesc ca școală pregătitoare pentru specializarea în Universitate. La Harvard și la Johns Hopkins se cer patru ani de cursuri de *College* după care se capătă titlul de Bachelor of Arts (A. B.) care permite urmarea unei specialități la Universitate. Viața academică se poate rezuma în trei cuvinte, zice autorul, locuirea un loc a tuturor (house system), sport și club. Acela dela activitatea căruiă depinde soarta Universității este Presidentul ei, numit pe viață de către consiliul comunal.

Deutsche Revue (August, Stuttgart). *Dr. Karl Max Giessler*. „Insemnătatea visurilor”.—Pentru popoarele vechi însemnătatea visurilor sta în valoarea lor profetică. La Egipteni mai ales domnea o adevărată epidemie de explicare de visuri: oamenii frecventau anume templul zeiței Isis pentru a visa și a căpăta explicarea; la Asirieni visurile regilor influențau chiar politica lor; chiar și Biblia conține multe visuri profetice, ca inspirații a unei directe revelații. Și Grecii își explicau visurile ca trimise de zei și cel mai vestit loc de tâlmăcire al lor, era Oracolul lui Trophonios în Botoșia. Evul mediu credea de asemenea în puterea profetică a visurilor, dar cu explicarea lor se ocupa numai clerul de jos pe cînd Biserica le ignora cu desăvîrșire. Cu timpul însă importanța acordată visurilor fu căutată aiurea și anume: unii le considerau ca o ridicare a sufletului pe o treaptă mai înaltă, iar alții le acordau numai o valoare prognostică și diagnostică pentru anumite boale.

Astfel s-a stabilit că pentru anumite afecțiuni organice ca furunculii și cancer, visul poate servi ca un semn prognostic. De asemenea epilepticii au deja în viscrize epileptice. Visurile histericilor sînt însă mai puțin caracteristice. În multe cazuri visurile pot prevesti și viitoare deranjări ale minții. În timpurile din urmă s-a căutat a se stabili și altă legătură între vis și trezie: Radestock, Griesinger și Freud, explică visul ca împlinirea dorințelor ce n'au putut fi satisfăcute în realitate. Vinz însă, mai aproape de adevăr, consideră visul ca „un fenomen în toate cazurile netrebuincios, în multe cazuri morbid. Autorul face un pas mai departe și consideră visurile ca „o stare de degenerare psihică, o reîntoarcere atît psihicește cît și fiziologicește spre epoci anterioare ale vieții individului și a speciei”. Degenerarea se arată prin faptul că pe cînd în starea de trezie notele importante ale unei reprezentări sînt necă pe cele neimportante, în stare de vis se întimplă tocmai contrarul. Chiar și reprezentările corpului nostru, se descompun în starea de vis, precum chiar și reprezentarea personalității noastre; astfel se poate întimpla ca în vis corpul nostru să ne apară dedublat, iar personalitatea schimbată și anume în sensul unei fase anterioare a evoluției noastre: ne visăm copii, liniari etc., cu ideile și sentimentele din acele epoci trecute. Visul deci nu numai că arată o degenerare psihică, dar conține și multe elemente patologice care se găsesc de obicei la persoanele atinse de alienație mintală.

Sozialistische Monats-Hefte, No. 8, August, 1906.

James R. Macdonald, în „Sozialismus oder Arbeiterpolitik”, — explică pentru ce majoritatea socialiștilor Engleji au intrat în „partidul muncitorilor”, care nu și-a însușit doctrina so-

cialistă; motivul: necesitatea de a se uni cu sindicatele profesionale (Trade-unions), cari sînt refractare formulelor socialiste. „Socialismul fără sprijinul „sindicatelor e condamnat să rămînă „o mișcare de critică sterilă și abstractiune nepulcinoasă; *Trade-unions* „mîl fără socialism e o luptă inutilă, „obositoare și nici o dată hotărîtoare”.

Astfel se opune socialismului abstract o reală *politică muncitoare*.

Eugène Fournière,—în „Die Stellung der Sozialisten im französischen parlament”,—recunoaște că în vestitul duel parlamentar între Clémenceau și Jaurès, acest din urmă a fost învins—chiar o parte dintre socialiștii „independenți” (între cari și vechiul tovarăș al lui Jaurès, Viviani) au votat pentru afișarea discursului lui Clémenceau. Autorul crede că intransigența socialiștilor „uniți” va da roade și mai rele.

Contemporary Review (London, August).—D-l *J. A. Spender*, în „*Primele Șase Luni*”, analizează activitatea guvernului dela venirea lui la putere: „Luna August, spune autorul, găsește noul guvern în mijlocul celei mai arzătoare sesiuni din timpurile moderne”. Dacă noului guvern i se poate imputa lipsă de strălucire, nu i poate imputa însă, nici de cei mai acerbii opozanți, lipsă de harnicie. Nici odată n'a fost o activitate mai mare în Birourile, Comisiunile și Subcomisiunile înaltei Administrații.—„Bilul Educației”, la ordinea zilei încă dela 1902, „Reforma Armatei”, care azi nu mai poate îngădui trăgănare, vor fi mulțamitor și definitiv rezolvate și vor da o nouă lărie Imperiului Brit nic. În sfîrșit, legenda, că guvernele liberale sînt mai puțin abile în afacerile externe decît cele conservatoare, a fost complect spulberată prin atitudinea ce a știut să aibă *Sir Edward Grey* în conferința dela Algeciras și prin izbînda ce a avut guvernul în relațiile

cu Sultanul. Raporturile cu Germania sînt azi din rele mai bune, fără să se atingă susceptibilitatea Franței, și speranța unei bune prietenii cu Rusia nu pare exclusă după încetarea tragicului război civil care astăzi binlue marele Imperiu. Tăria și prevederea guvernului, calități care i-au asigurat deplin succes în afacerile externe, îl vor pune desigur în stare să rezolvească și marea chestie a Transvaalului din Africa de Sud.

North American Review (New-York, August).—D-l *Jacob H. Schiff*, după o călătorie de studii prin Japonia comunică observațiile sale în „*Japonia după Război*”. Autorul amintește faptul că dacă Anglia nu s'ar fi înțeles cu America pentru a realiza împrumutul Japonez în cursul războiului, Japonia s'ar fi ruinat înainte de a se termina războiul. În adevăr, azi Anglia și Statele-Unite nu au nici un motiv să se îngrijească de împrumuturile din 1904, dar siguranța de aram nu era atunci. Anglia și Statele-Unite au riscat financiarmente pentru că războiul punea în primejdie civilizația lumii întregi, nu numai existența Japoniei. Pentru Japonia, stăpînirea asupra Coreei era o chestie de viață; înaintarea Rusiei pe teritoriul coreean trebuia sigur să provoace războiul—era, pentru Japonia, o adevărată încălcare de teritoriu. Astăzi Rusia e alungată din Coreea, chestia războiului nu mai preocupă pe nimeni. Partida Militară deși încă are mare influență în politica țării, totuși marii oameni de stat, „intelveetorii Japoniei moderne”, văd o primejdie în programul Partidului Militar și nu admît lupta Japoniei decît pe calea dezvoltării comerciale și industriale. Nici un popor nu e atît de harnic și atît de frogal și iubitor de învățătură ca cel japonez. Țara e săracă în bogății naturale și cu toate că Japonia importă cea mai mare parte din ma-

terile prime, ea reușește, mulțămită calităților extraordinare ale locuitorilor ei, să concureze prin estințate și calitate produsele industriale ale celorlalte țări. E o prudență exagerată faptul că Statul a ținut ca mai mult de jumătate din datoria publică de 1,250.000.000 dolari să fie plasată în țară. Autorul conchide că tot viitorul Japoniei constă în dezvoltarea industriei.

Positivist Review (London, August). — D. S. H. *Swinny* se ocupă de situația morală a Angliei în Egipt. De când Anglia a încet să se mândrească cu rezultatele administrației ei în Indii, Egiptul îi servea totdeauna ca o dovadă a talentului ei de a administra o țară străină sămănînd progres și culegînd simpatia autohtonilor. Ultima stare de lucruri din Egipt pare a fi de natură să convingă Imperiul Britanic că administrația engleză în Egipt nu e de loc iubită și ca Anglia trebuie să se aștepte la altceva de cît la recunoștința populațiilor indigene de acolo. În Egipt clasa cultă a indigenilor începe să protesteze împotriva sistemului englez de administrație, cu toate că acest sistem a mărit prosperitatea economică a țării, a răspîndit cultura și a asigurat împărțirea justiției. Care e cauza acestei nemulțămiri? Poate fi numai fanatismul islamic, care necontenit crește în tot nordul Africei? Fără îndoială ultima neînțelegere cu Sultana asupra delimitărilor a încurajat populațiile mahomedane din Egipt, dar fanatismul acestor populații nu esplică singur atitudinea patriotică naționalistă a clasei culte egiptene. Altele sînt cauzele: Anglia a căutat sistematic să impedeze formarea oamenilor de stat dintre indigeni. Treptat, treptat toate locurile din administrația superioară au fost date numai în mina Englezilor. Anglia urmărește atrofizarea însușirilor de *self-governement* în sinul poporului pe care *voaște* să-l adminis-

treze. Această concepție nu poate să convie acelora în care a început deja să mijiească sentimente de mîndrie națională; pentru ei Anglia poate să administreze Egiptul în modul cel mai echilabil, totuși o justiție împărțită de străini e mai rea de cît injustiția însăși.

Russkoe Bogatstvo, Iulie, 1906.

S. *Elpatievski*, în schițele sale „Din Duma“, arată efectul *revoluționar* al acelor ședințe ale Dumei, la cari luau parte miniștrii. Aceștia în ochii mulțimii totdeauna aveau prestigiul puterii și al inteligenței, întru cît ei conduce acest mecanism imens, care este statul Rus. Luptele parlamentare cu oameni ca Petrunkevici, Herzenstein, Rodicev, etc. — i-a *desgolit*, și arătat căva ce „nu e nici puternic, nici frumos, nici curat“.

„Aceasta a produs o impresie amănunțită asupra țăranilor-deputați. La început am fost chiar uimit, că discursurile D-lor Stîșinski și Gurco, tocmai în mijlocul acestor țărani-deputați, n'au provocat vr'o indignare, ci o imensă veselie, un ris cu nu'l puteau stăpîni.

„— Iată, mă! — îmi spunea în culcare unul din ei, — și, primblîndu-se, tot poenea din mîni de șolduri, rîdea, și vorbea cu sine însuși:

„— Și noi la țară credeam! Mă! Iată-ți mi-niștri!... He!..

„Însămnătatea discursurilor miniștriale pentru revoluționarea straturilor de jos, e atât de imensă, încît nici n'o putem calcula astăzi. Mult folos a adus în această privință Stolipin, mult au ajutat Stîșinski, Pavlov, Kokovlev și Șeeglovitov, însă cu deosebire a îmbogățit tezaurul revoluționării ruse d. „Gurco. Mai fericit decît t-ți ceilalți dinsul a dăruit iluziunea binelui public și a concepțiilor de stat, ce investea pe oamenii de guvernămînt în ochii mulțimii: — țăranii au văzut pe niște oameni mici, fără multă „minte“...